

ХРИСТОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ШЕВЧЕНКОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ Ю. БОЙКА

У статті аналізується шевченкознавча спадщина одного з відомих представників літературознавчої науки діаспори Ю. Бойка (Блохина). У межах розвідки виявлено потенціал христологічної інтерпретації для з'ясування основних ідейних концептів мета дискурсу науковця. Положення, проголошені в численних розвідках, вкрай важливі в постколоніальний період розвитку літературознавства при націозбудуванні та державотворенні, що забезпечить і повноцінне розкриття ідей української науки про літературу. Т. Шевченко у літературознавчій практиці Ю. Бойка постає найяскравішим виразником національної буттєвості нашого народу, особовим втіленням мудрості українців, поетом-християнином, а національна закоріненість поета є чи не найхарактернішою рисою творчості Кобзаря. Націоцентризм і християнство тісно переплітаються у світогляді поета. Релігійна спрямованість творчості Т. Шевченка визначається як ідейний організуючий фактор усієї поезії митця. Принцип вірності християнським ідеалам, державницьке мислення, високий мистецький рівень, органічне входження у світову літературу – ті характеристики, що виділяє діаспорний літературознавець Ю. Бойко у творчості Т. Шевченка.

Ключові слова: христологічна інтерпретація; традиція; діаспорне шевченкознавство; націософія; етноментальність.

Творчість Тараса Шевченка як геніального поета українського народу є предметом наукових зацікавлень не одного покоління літературознавців, а то й просто не байдужих рідній культурі осіб. В еміграції серед численних дослідників спадщини Кобзаря принциповістю позиції, гостротою висновків, палким бажанням відшукати правду вирізняється постать Ю. Бойка (Блохина). Питання актуалізації шевченкознавчої спадщини дослідника і включення її до науково обігу видається важливим, оскільки ідеї, проголошені в численних розвідках, володіють вкрай важливим у постколоніальний період розвитку літературознавства ідеями націозбудування та державотворення, що забезпечить і повноцінне розкриття ідей української науки про літературу.

Становлення Ю. Бойка як шевченкознавця поетапно розглядає І. Набитович [10]. Оскільки шевченкознавчий дискурс діаспорного вченого ще повноцінно не залучено до літературознавчої науки (про що свідчить відсутність належних перевидань праць вченого, інтерпретації його студій), то висновки цього науковця стануть базовими для нас. Автор стисло в межах статті подає найважливіші напрямки розгортання досліджень науковця про Т. Шевченка. Зокрема, вчений стверджує, що «оскільки творчість Т. Шевченка в період російського комуністичного окупаційного режиму була одним із важливих факторів імперської пропаганди, наукові студії Юрія Бойка були, зокрема, спрямовані на розвінчування советсь-

ких квазінаукових мітів, які творилися навколо поста-ті митця» [10, с. 428]. З цією думкою можна погодитися, тому що саме творчість поета стала об'єктом тотальної радянської пропаганди та предметом ідеологічних викривлень спотворень.

Влучно такий стан псевдонаукових інтерпретацій констатує сам Ю. Бойко у статті «Фальсифікація Шевченка в УССР», відзначаючи вибірково-методичний спосіб діалогізування з Текстом поета: «У окремих советських шевченкознавців можна спостерігати втечу від ідеологізування в бік досліду таких фактів, які не вимагають політичних висновків або вимагають мінімум їх» [6, с. 215]. У цій же статті автор визначає основну «магістраль» шевченкознавчих реверансів у радянський період: «У тісному єднанні з російськими революціонерами демократами вів боротьбу проти царизму і кріпосництва великий син українського народу, поет і революційний демократ Т. Г. Шевченко» [6, с. 215]. Слід відзначити національну мужність та наукову хоробрість Ю. Бойка (Блохина) у гідному відстоюванні цієї позиції.

Незалежність, свобода думки, попри всі несприятливі чинники [11, с. 328–329] і побутові, і матеріальна скрута, і відсутність бібліотеки, все-таки відкривали можливість для творення шевченкознавства. Після закінчення Другої світової війни і посилення національно-визвольних змагань, за словами Ю. Бойка, відчуються сприятливіші умови для розвитку української науки: «в культурному житті в цей період зву-

жується штучне, специфічно советське викривлення, калічення національно-духових процесів; зменшується доза підлабузництва на сторінках українських видань перед російщиною, відроджується потяг до національного традиціоналізму, прориваються назвні мотиви питоменного українського патріотизму, що нічого спільного не має із штучно культивованим «советським патріотизмом» [2, с. 106]. Такі обставини суттєво звільнювали від догматів радянського шевченкознавства.

Однією з важливих у нашому контексті є стаття Ю. Бойка «Шевченко і релігія», написана у 1948 р. Тут дослідник в основному накреслює базові орієнтири у визначенні ставлення Т. Шевченка до релігії, особливості його вираження в художній творчості. Починаючи із ствердження поетичної геніальності Кобзаря, автор наголошує на чітко вираженій націоцентричності світогляду поета. Тісне єднання з народом стало першою і чи не найважливішою умовою його творчого зростання і водночас неповторності не лише в українському письменницькому світі, але й водночас на світовому Парнасі. Саме у цій праці автор показує підставові ідеї, які він плідно розвине у майбутніх розвідках.

Т. Шевченко у літературознавчій практиці Ю. Бойка постає найяскравішим виразником національної буттєвості нашого народу, особовим втіленням мудрості українців, поетом-християнином. Свого часу В. Янів наголошував, що релігійність – одна з найяскравіших рис українського народу, а великою мірою традиції християнства зберігає селянство, «для якого є притаманний консерватизм, який – незаперечно – спричинився до історично зумовленої і традицією переданої релігійності української суспільності. [...] Для психіки селянина, зв'язаного з природою та землею, саме релігійність дуже своєрідна та властива» [13, с. 183]. У дитячі роки поет глибоко сприйняв духовні скарби рідного народу і проніс їх через усе життя. Така дитяча спостережливість і відкритість згодом виявилась у яскравих художніх образах.

Національна закоріненість постає, за словами Ю. Бойка, чи не найхарактернішою рисою творчості поета: «Шевченкова творчість своїми ідеями, мотивами, образами підноситься у світ загальнолюдських вартостей, є глибоко вкорінена в український національний ґрунт. Вона наскрізь перейнята неповторною своєрідністю українського підсоння, українського мислення і чуття» [8, с. 98]. Поет зумів відчуті ті глибокі вияви духовності народу, а особливо релігію, яка, за словами Ю. Бойка, є однією з найважливіших ознак нації [3, с. 10], тим консолідуючим фактором народу.

Варто наголосити, що саме «християнізм» є для Т. Шевченка «організуючим первнем світогляду» [8, с. 101]. Як вважає літературознавець, така християнська спрямованість у майбутньому може стати об'єктом наукових студій поряд із таким проблемами: «як його націоналізм розкривається у філософській площині, як із цим націоналізмом єднається схоплення всієї багатогранної життєвої дійсності в суцільному світоглядному комплексі» [8, с. 100]. Таким чином, націоцентризм і християнство тісно перепліта-

ються у світогляді поета, на чому особливо наголошує літературознавець. Застосування христологічної інтерпретації показує ефективність застосування і поєднання цих двох складових, які визначають оцінку Т. Шевченка щодо екзистенційних питань України, зокрема проблема «Україна-Москва».

Це питання є важливим для поета, оскільки розглядається з релігійної позиції: Росія розуміється як поневолювач, духовний ворог для нашого народу, об'єктивне зло, що обмежує свободу України, знищує духовність, тобто віддаляє від Бога. Таке націозахисне мислення Ю. Бойка приводить до висновку, що серед усіх мотивів творчості у поета тема «переборення рабського схилення перед Москвою серед земляків бачив Шевченко як центральне ідейне завдання своєї творчості» [7, с. 23]. Звільнення від гріха, що вражає всі сфери духу конкретної людини, деформує державницьке мислення, є необхідною передумовою до повноцінного розвитку. Ідейно така думка суголосна з твердженням В. Барки: «В Шевченка поняття свободи при всенародному і вселюдському значенні мало найбільш персональний характер, порівнюючи з поезією всіх його сучасників; для нього воля народу була одночасно конкретною і особистісною волею кожної окремої людини в загальному складі» [1, с. 96]. Таким чином, звільнення від будь-яких обмежень з боку Москви для поета, за словами Ю. Бойка, є першочерговим завданням для відродження і конкретної людини і нації загалом.

Крім виразного національного поневолення з боку ворога, Україна обмежена у релігійних потребах. Церква як знаряддя в руках Московщини перетворилась на ефективний спосіб русифікації та денационалізації. Тому засуджував поет невідповідність між високими християнськими цінностями і практичною реалізацією їх у житті. Особливо це проявилось у поемі «Кавказ». Тому і стверджує дослідник, що «трудно відшукати у світовій літературі таке яскраве засудження імперіялістично-загарбницької війни, як у Шевченка» [8, с. 103], бо така боротьба сприймається насамперед як змагання добра і зла, як протистояння за свободу особистості. Тому літературознавець називає поета «великим духовним реформатором» [8, с. 103], якому вдалось глибоко побачити «диконелюдську, варварську» [7, с. 7] сутність Російської імперії, збагнути «антилюдяну природу російської імперськості» [7, с. 16].

Тарас Шевченко як виразник релігійності народу виростає з культурно-духовної спадщини України. Виразні християнські первні були притаманні нашій культурі ще з часів Київської Русі, потім розквітли у добу бароко. Тому поет для Ю. Бойка є конкретним вираженням надбань нації. Духовне тривання в часі, на думку літературознавця, йде по лінії І. Вишенський. Г. Сковорода, а найповніше українська релігійність виразилась у творчості Т. Шевченка. Перш за все, їхня спорідненість виявляється у «біблійному пристрасному патосі. [...] Цим авторам властива глибина духовного реформаторства, звернена в бік відновлення апостольської чистоти християнізму» [8, с. 98]. Цих поетів автор відносить до представників «філософії серця». Ота яскраво виражена філософія кордо-

центризму є однією з найвиразніших ознак українця. Тому «для Шевченка людське серце є двигуном благих вчинків людини» [8, с. 98]. Подібно розмірковує також інший діаспорний літературознавець Д. Козій. У праці «Глибинний етос» (1984) вчений розвиває концепцію «шевченківської людини», однією з особливостей якої є доброта серця. Аналізуючи поему «Москалева криниця», шевченкознавець найважливішою рисою вважає здатність Максима зберегти чистоту серця, незважаючи на випробування, і закінчити життя праведником. «Шевченківська людина чинить добро з повноти свого серця, зі спонук глибинної своєї істоти, чинить так, а не інакше, тому що вона є добра, шляхетна, мудра. Головне ж тому, що вона сповнена любови» [9, с. 35].

Невелика стаття літературознавця «Шевченко і релігія» розкриває особливості релігійного світогляду поета через художнє вираження у поезії. Провідним є твердження, що «у своїй релігійності Шевченко відзеркалює національні глибини української душі» [8, с. 101]. Важливо наголосити не так на релігійності та національній інтенціональності творчості поета, як на їх органічній поєднаності. Можна навіть ствердити думку, що етноментальність українця є сприятливою для глибокої духовності. Таку думку ще раніше висловлював відомий соціолог І. Мірчук, який писав, що саме «перевага почуття й панівна роль любови творять перехід до дальшого основного елементу українського світогляду – глибокої релігійності» [цит. за: 13, с. 180].

Таку яскраво виражену духовність, що сполучена із емоційністю, вбачає дослідник і в творчості В. Барки. Їхня творча метода, за словами Ю. Бойка, має християнський зміст, оскільки вони були українцями насамперед за світовідчуттям і світопереживанням. Однією з яскраво виражених ознак у творчості В. Барки літературознавець називає сентиментальність як спосіб особливо тонкої і глибокої душевної організації. Така внутрішня структура забезпечує переживання і осмислення фактів реальності, минулих подій на особливо чутливому сенситивному рівні. У духовній будові переважає емпатія як провідна характеристика емоційно-вольової сфери особистості. Така риса виявляється і в Т. Шевченка, і у В. Барки тільки з тієї різницею, що у Кобзаря це плач над байстрятами, а у В. Барки – над сиротами, чії батьки загинули на війні: «Це сентиментальність того роду, що й у Шевченка, коли він сльози проливає над долею байстрят. До речі, і доля нещасної жінки, ніжного створіння, розчавленого війною, німецькою каторгою, нераз героїчно-мужньо одягнена в нові строї. Шевченкова тема також властива Барці» [4, с. 92]. І Таку творчо-стильову спорідненість мотивів літературознавець пояснює етноментальною спільністю: «Маємо тут справу не так із літературним Шевченковим впливом, як із спільним підходом до життя, отою сентиментальністю, хоча і вплив теж можна простежити. [...] У Барки сентиментальність органічна, суто національна, вона виявляється в нього як певний життєвий ракурс, якому він знаходить і стилістичний еквівалент» [4, с. 92]. Стилістично проявилась у тому

християнських символах, що дає підстави називати В. Барку «поет з містичною релігійністю» [4, с. 92].

Християнство як релігія високих моральних переконань відкриває нові перспективи оцінки явищ дійсності. Відкритість перед Богом дає можливість бачення внутрішніх – глибших – причин явищ. Саме тому, як вважає Ю. Бойко, що Т. Шевченко був релігійним поетом, тому вдалось так природно втілити жіночі переживання, зрозуміти їхні душевні переживання [5, с. 50], що суттєво відрізняє його від геніальних поетів інших країн. Тому і не варто інколи порівнювати Т. Шевченка з іншими митцями слова (конкретно – з Р. Бернсом), які не зуміли піднятися до рівня духовного медіума народу, оскільки у них не було того досвіду богоспілкування, що пережив Кобзар [5, с. 11].

Християнська спрямованість як стильовий чинник організації художнього твору є важливим фактором письмової манери Кобзаря, яку Ю. Бойко називає «шевченкізмом» [7, с. 12]. Прояви такого творчого письма виявились, зокрема, у поемах «Великий льох», «Сон («У всякого своя доля...»)), «Кавказ». Символіка трьох ворон у поемі «Великий льох» є виразно християнською. Українська птаха представляє типовий мотив зради, що вважається об'єктивним злом в системі духовності. Однак проникнення в суть проблеми дозволяє насправді побачити причину цього гріха – відсутність християнської віри і любові: «Образом української ворони засвідчує поет, що національна поразка України обумовлена передусім внутрішніми національними причинами» [7, с. 13]. Ворог перемагає, бо нема національної єдності. Християнська любов веде до згуртованості та об'єднання, а зло розділяє.

Про брак солідарності між українцями і переважання корисливого егоїзму у державних мужів, ніж турбота про національне самовизначення писав О. І. Шевців. Священнослужитель національну роз'єднаність виводив із духовної порожнечі, що є наслідком «браку любові взагалі і християнської любові до ближнього зокрема, браку національної гордості» [12, с. 300], нашого марносластва: «Характерною нашою рисою є те, що у нас всі хочуть керувати, але не готуються спеціально до цього» [12, с. 300] чи національної байдужості: «Дехто твердить, що українці надто толерантні щодо інших. На мою думку, ми не настільки толерантні, як надто байдужі до того, що навколо нас діється. [...] А то буває, що люди скомпрометовані, зрадники віри й Батьківщини, а ми з ним спілкуємося, братаємося, а то й вибираємо їх на провідні становища». [12, с. 301]. Крім того, епізод із народженням двох Іванів у цьому творі має теж релігійний підтекст, що розуміється як відвічна боротьба добра і зла. До перемоги добра слід пройти тернистим шляхом випробувань і падінь. Тому народження одного Івана на добро Україні, а іншого, що буде «катам помагати» трактується як протистояння на шляху до здобуття незалежності, що потім і виявилось: «Тема боротьби братів, двох Іванів, геніально перехоплена Шевченком, стала конкретною трагічною реальністю в революційній боротьбі 1917–1920 рр» [7, с. 15]. Причини тут були і зовнішні, і внутрішні. Поет, за словами дослідника, наголошує саме на внутрішніх: зденационалізоване керівництво

країни, позбавлене базових християнських цінностей – любові, довіри, мудрості не змогло побороти власні корисливі інтереси і об'єднатися задля національної соборності. Тому і представляє тогочасне суспільство у вигляді трьох лірників – сліпого, кривого і горбатого – що, крім виразно зовнішніх деформацій, насамперед гнилі зсередини.

Вірність своїм ідеалам – християнська віра і національна ідея – простежується у поета протягом всього життя. Як поет величезного Божого обдарування він переживав моменти натхнення і розчарування. Особливо гостро Т. Шевченко сприймав викривлення, що стосувались віросповідання, релігійної обрядовості. Як особистість високих моральних ідеалів, він не погоджувався з лицемірством, а особливо, коли такі випадки траплялись серед священнослужителів як видимих представників невидимої Церкви, до того ж російської, яка давно стала фактор русифікації в Україні: «Шевченко заперечував не церкву взагалі, а потворність московської церкви» [8, с. 104]. Літературознавець звертає увагу про добросовісність і порядність дослідників, коли об'єктивні висновки можна робить, базуючись на врахуванні мотивів усієї творчості поета, а не вихоплювати окремі фрагменти. Тоді і оцінка буде цілісною і правдивою: «І тільки коли вчуємося у весь хід думок Шевченка з приводу релігії і церкви, нас перестануть вражати дерзкі слова Шевченкового «Світу тихого». Бо й ця поезія зрозумімо як розпачливий зойк його душі, як крик протесту проти панів, що Бога вкрали в людей і заховали в шкатулу («Відьма»). І тоді стане ясним, що його «бо-

гоборницьких» рядків не можна розуміти інакше, як крайньої межі заперечення церкви сучасної йому, московської, якої він не хотів і не міг прийняти ні в чому. Не міг ненавидіти наполовину. В ненависті і любові був великий» [8, с. 104]. Т. Шевченко, за словами Ю. Бойка, зберіг вірність українській народній духовності, яка характеризувалась насамперед багатим духовним пережиттям, чистотою серця і помислів, гідним прикладом життя. Тому так різко критикував і засуджував лицемірне – зовнішнє – російське православ'я. Така позиція «свідчить про подиву гідну суцільність Шевченкової особистості» [7, с. 61], адже провідною темою його творчості була «любов до України» [7, с. 2], що є цінністю насамперед глибоко духовною і національною.

Принцип вірності християнським ідеалам, державницьке мислення, високий мистецький рівень, органічне входження у світову літературу – ті характеристики, що виділяє діаспорний літературознавець Ю. Бойко у творчості Т. Шевченка. Шевченковознавча спадщина науковця з позиції христології висвітлює творчість Кобзаря. Націософське мислення та християнська спрямованість дозволяють дослідникові відкрити нові грані творчого обдарування поета. У такому ракурсі христологія постає і як методологія, і як водночас основна ціль для з'ясування ціннісних орієнтирів Т. Шевченка. літературознавчий метадискурс заохочує до культивування національного мислення, що особливо важливо в постколоніальний період розвитку літературознавства.

Список використаних джерел

1. Барка В. Правда Кобзаря. – Нью-Йорк : Б. в., 1961. – 289 с.
2. Бойко Ю. Підсоветська українська література 1941–1950 рр. / Ю. Бойко // Бойко Ю. Вибране. – Мюнхен, 1971. – С. 105–111.
3. Бойко Ю. Проблеми історіософії українського націоналізму / Ю. Бойко. – На чужині, 1950. – 73 с.
4. Бойко Ю. Про Василя Барку і дещо принципове / Ю. Бойко // Бойко Ю. Вибране. – Мюнхен, 1971. – С. 89–96.
5. Бойко Ю. Творчість Тараса Шевченка на тлі західноєвропейської літератури / Ю. Бойко. – Мюнхен, 1956. – 80 с.
6. Бойко Ю. Фальсифікація Шевченка в УРСР / Ю. Бойко // Бойко Ю. Вибране. – Мюнхен, 1981. – Т. 3. – С. 213–229.
7. Бойко Ю. Шевченко і Москва / Ю. Бойко. // Бойко Ю. Вибране. – Мюнхен, 1981. – Т. 3. – С. 1–62.
8. Бойко Ю. Шевченко і релігія / Ю. Бойко // Бойко Ю. Вибране. – Мюнхен, 1971. – С. 97–105.
9. Козій Д. Глибинний етос / Д. Козій. – Торонто – Нью-Йорк – Париж – Сідней, 1984. – 494 с.
10. Набитович І. Творчість Тараса Шевченка в літературознавчій спадщині Юрія Бойка (Блохина) / І. Набитович // Шевченковознавчі студії. – 2014. – Вип. 18. – С. 428–439.
11. Федорук О. Шевченковознавство в УВАН [Текст] / О. Федорук // Хроніка–2000. Український культурологічний альманах. – 2011. – Вип. 3(85): Зарубіжне шевченковознавство: Частина 1. – С. 326–353.
12. Шевців І. Християнська Україна / Упорядник і науковий редактор видання професор Анатолій Колодний / І. Шевців. – Київ-Дрогобич : Коло, 2003. – 468 с.
13. Янів В. Релігійність українця з етнопсихологічного погляду / В. Янів // Записки НТШ: Релігія в житті українського народу : Збірник матеріалів Наукової Конференції у Рокка ді Папа / 18-20. X. 1963 /: на пошану Блаженнішого Вер. Архієпископа Кардинала Йосипа Сліпого / За ред. В. Янева. – Мюнхен–Рим–Париж, 1966. – /Т. 181/. – С. 179–205.

М. И. Сенета,
аспірант,

Дрогобычский государственный педагогический университет имени Ивана Франко, м. Дрогобыч, Украина,

ХРИСТОЛОГИЧЕСКОЕ ИЗМЕРЕНИЕ ШЕВЧЕНКОВЕДЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ Ю. БОЙКО

В статье анализируется шевченковедческое наследие одного из известных представителей литературоведческой науки диаспоры Ю. Бойко (Блохина). В рамках разведки выявлено потенциал христологической интерпретации для выяснения основных идейных концептов метадискурса ученого. Идеи, провозглашенные в многочисленных исследованиях, крайне важны в постколониальный период развития литературоведения, что обеспечит и полноценное раскрытие идей украинской науки о литературе. Т. Шевченко в литературоведческой практике Ю. Бойко показан ярким выразителем национальной бытийности нашего народа, личным

воплощением украинской мудрости, поэтом-христианином, а национальная укорененность поэта стала едва ли не самой характерной чертой творчества Кобзаря. Нациоцентризм и христианство тесно переплетаются в мировоззрении поэта. Религиозная направленность творчества Т. Шевченко определяется как идейный организующий фактор всей поэзии. Принцип верности христианским идеалам, государственное мышление, высокий художественный уровень, органичное вхождение в мировую литературу – те характеристики, которые выделяет диаспорный литературовед Ю. Бойко в творчестве Т. Шевченко.

Ключевые слова: христологическая интерпретация; традиция; диаспорное шевченковедение; нациософия; этноментальность.

M. I. Seneta,

PhD student, Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University, Drohobych, Ukraine

YURIY BOYKO'S STUDIES ABOUT T. SHEVCHENKO THROUGH THE POINT OF VIEW OF CHRISTOLOGICAL INTERPRETATION

The subject of the research is Yuriy Boyko's studies about T. Shevchenko – one of the brightest researchers of Ukrainian diaspora. Within the exploration the potential of Christological interpretation to clarify the basic ideological concepts of scientist's works is revealed. It's the main theme of the article. The aim of the research is to define Christian values in researcher's works. This purpose dictates methodological framework. Christological interpretation is the basic methodology of the study. In addition, some aspects of national and existential, linguistic and hermeneutical methodologies are used too. The ideas which are outlined in numerous Boyko's articles possess extremely important in the post-colonial period of development of literary and can be useful for the full disclosure of the ideas of Ukrainian science about literature. This determines the relevance and novelty of this study. Due to theoretical developments expected results are represented. It is shown the efficiency of Christological interpretation to studying Boyko's scientific experience about T. Shevchenko, key areas of scientist's deliberation are revealed. Shevchenko in Y. Boyko's literary practice appears as the brightest national spokesman of our people, the embodiment of wisdom Ukrainian nation, Christian poet. National peculiarity is perhaps poet's the most distinctive feature. National idea and Christianity are closely interconnected in poet's outlook. Shevchenko's religious intentionality is defined as an organizing factor of all ideological poetry. The principle of loyalty to Christian ideals, statist thinking, high artistic level, organic entry into the world literature – the characteristics that distinguishes literary works of diaspora scientist Yuriy Boyko. These findings of article can be applied to study the scientific heritage of immigration representatives, to deepen understanding of the Christian orientation of Shevchenko's poetry or – increasingly – to develop Christological methodology. The research materials can be used in education institutions and future academic researching.

Keywords: Christological interpretation; tradition; Diaspora Shevchenko studies; natsiosofiya; ethnomentality.